

CONSIDERAȚII GEOGRAFICE PRIVIND DINAMICA AȘEZĂRILOR DISPĂRUTE DIN NORDUL MOLDOVEI ÎN EVUL MEDIU (SEC. XIV—XVIII)

EMIL IOAN EMANDI

Spațiul geografic al zonei în studiu ¹ este impregnat de istorie ; orice peisaj reflectă o porțiune a spațiului ce poartă marca unui trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat, inegal distrus, modificat sau amplificat la dimensiunea actuală, dar mereu prezent ; fazele și evoluția așezărilor nu sînt mereu aceleași nici în timp și nici în spațiu ; de aici și diferențele atît legate de formele de relief cît și de dinamica așezărilor care au introdus modificări în relieful local pînă la crearea unor peisaje tipice. Astfel că, părăsirea unor așezări și repopularea lor ulterioară, înglobarea sau desființarea unora, schimbarea numelui precum și întemeierea altora noi, reprezintă fenomene des întîlnite în peisajul vieții rurale nu numai în apusul Europei ², ci și în spațiul est-carpatic în tot cursul evului mediu ³.

1 Spațiul geografic analizat cuprinde podișul Sucevei și cîmpia Moldovei referirile se fac numai la actualele județe Suceava și Botoșani).

2 J. M. Pesez și Em. Le Roy Ladurie, în *Villages désertés et histoire économique, XI-e—XVIII-e siècle*, SEVEPEN, Paris, 1965 ; Zofia Podwińska, *Zmiany form osadnictwa wiejskiego na ziemiach polskich we wczesniejszym średniowieczu*, Varșovia, 1971 ; L. L. Polevoi și P. P. Birnea, *Srednevekovie pamiatniki XIV—XVII v.v.*, Ujgorod, 1969, p. 143-180 ; H. Georg Stephan, *Archäologische Studien zur Wüstungsforschung im südlichen Wesenbergländ*, Hildesheim, 1978 ; P. P. Birnea, *Sedskie poseleniia Moldovii, XV—XVII, vv*, Chișinău, 1969, p. 92-98 ; V. V. Samarkin, *Istoriceskaia gheografia zapadnoi Europi v srednie veka*, Moscova, 1976 ; Mendő Tibor, *Altalános település földrajz*, Budapest, 1973 ; D. M. Dragnev, *Sel-skoe roziaistva feudalnoi Moldavii*, Chișinău, 1975.

3 D. O. Olinescu, *BSRG*, 15, 1894, I—II, p. 64-94 ; idem, *BSRG*, 16, 1895, I—II, p. 238-254 ; N. Grămadă, *Toponimia satelor din Bucovina* (lucrare în manuscris), Arhivele Statului Suceava, inv. 113-118 ; T. Balan, *Sate dispărute din Bucovina*, în *Omagiul lui Ioan I. Nistor*, Cernăuți, 1937, p. 94-110 ; D. Werenka, *Topographie der Bukowina*, Cernăuți, 1895 ; Em. Grigorowitza, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, 1908 ; August Nibio, *Verschwundene Ortschaften in der Radautzer Ebene*, Rădăuți, 1933 ; I. Rick, *BSRG*, 1931, 50, p. 270-306 ; idem, *BSRG*, 1932, 51, p. 115-132 ; V. Nădejde, C. Tițu, *Dicționar geografic al județului Botoșani*, București, 1895 ; Al. I. Odobescu, *Rămășițele antice din județul Dorohoi*, în *Opere complete*, vol. III, București, 1908 ; N. Filipescu-Dubău, *Dicționar geografic al județului Dorohoi*, Iași, 1872 ; George Nimigeanu, *Considerații antrogeografice asupra Bucovinei*, în *Revista Bucovinei*, Cernăuți, 2, 1943 ; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova de la paleolitic pînă în sec. al XVIII-lea*, București, 1970 ; P. V. Sovetova, (sub redacția sa), *Moldova în epoca*

La acest nivel regional, presiunea spațiului social asupra celui natural, are urmări din ce în ce mai accentuate nu numai asupra evoluției așezărilor dar și asupra mediului înconjurător. Toate aceste probleme au cooptat în ultimele două decenii atenția diferiților cercetători istorici, arheologi, sociologi și geografi, care apreciază că părăsirea sau pustiirea unor așezări se datorează de cele mai multe ori unor cauze economice, sociale, biologice (epidemiile) sau chiar geografice (calamități naturale, schimbări climatice, dezechilibre naturale). În acest sens, analizele și determinările fie globale, fie regionale privind aceste fenomene în contextul unei anumite perioade istorice și în funcție de nivelul economic de dezvoltare atins, constituie obiectivul unor cercetări a căror amploare și importanță trebuie să o dea și geografia mediului înconjurător.

Extensiunea în timp și spațiu a continuității și discontinuității unor așezări, evoluția diferențială a unor elemente fundamentale ale lor, justifică diferențierea de la caz la caz, în cadrul peisajului regional al unor tipuri de zone și subzone cu un indice de dispariție mai accentuat sau mai puțin pregnant. Interdependența dintre elementele geografice a mediului ambiant⁴ și elementele de dispariție a unor așezări⁵, care au luat ființă și evoluat în cadrul componentei teritoriale a mediului, pun probleme nu numai de ordin teoretic, referitor la tipologia acestora, dar și de ordin practic privind depistarea unor cauze naturale care au dus la involuția unora. Studiile geografice privind în special răspîndirea vegetației și a solului acum 500—1000 de ani sînt încă la început⁶. Amplificarea și continuarea lor ar putea explica și nuanța nu numai evidențierea unor structuri economice specifice evului mediu⁷, dar și evoluția sau

feudalismului, (recensămîntul populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774), vol. VII, partea I și II, Chișinău, 1975; Al. Păunescu, P. Șadurschi, V. Chirica, Repertoriul arheologic al județului Botoșani, București, vol. I și II, 1976; N. Stoicescu, Repertoriul bibliografic al localităților și mîonumentelor medievale din Moldova, București, 1974; Chiriac Gh. Dumitru, Așezări rurale din Moldova (rezumatul tezei de doctorat), 1976, Iași; D. Ciurea, Evoluția așezărilor și a populației rurale din Moldova în secolele XVII—XVIII, în Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”, Iași, 15, 1977, p. 123-154.

⁴ Al. Roșu și Irina Ungureanu, *Geografia mediului înconjurător*, București, 1977, p. 20-36; Al. Roșu, în *Terra*, nr. 2, 1977; Paul Clavel, *Elements des geographie, humaine*, Paris, 1974, p. 83-119.

⁵ Dispariția unor așezări comportă următoarele elemente: așezarea poate fi părăsită temporar și repopulată ulterior; unele așezări și-au schimbat numele; altele au fost înglobate sau desființate, iar o parte au dispărut complet (pentru Germania vezi H. Georg Stephan, *op. cit.*, p. 96-98.

⁶ St. C. Hepites, *B.S.R.G.*, 20-21, 1899—1900, p. 15-36; E. Le Roy Ladurie, *Le climat des XI-e et XVI-e siècles*, în *Annales, Economies Sociétés Civilisations*, nr. 5, 1965, p. 889-922; L. V. Vakulenko, Z. V. Ianușevici, *Zemlerobstvo na Pri-karpatii v perșii polovini i tisiaceollittia n.e.*, în *Arheologia*, 14, 1974, Kiev. p. 31-40.

⁷ P. P. Panaitescu, *Interpretări românești. Studii de istorie economică și socială*, București, 1974, p. 105 și urm.; H. H. Stahl, *Contribuții la studiul sătelor devălmășe românești*, București, 1958, 1, p. 292-333; R. Rosetti, *Pămîntul, sătenii și stăpînii în Moldova*, București, 1907, p. 110-124; I. Ionescu de la Brad, *Agri-cultura română din județul Dorohoi*, București, 1966; Jaques Heers, *L'occident au XIV-e et XV-e siècle. Aspects économiques et sociaux*, Paris, 1970, p. 43-159; J. Topolski, *La régression économique et Pologne du XVI-e au XVIII-e siècle* în *Acta Poloniae Historica*, II, 1962, p. 30-41.

involuția unor așezări în cadrul mediului geografic înconjurător. Cu toate că unele așezări au dispărut, ele mai păstrează pecetea trecutului, fie sub forma toponimului⁸, fie sub forma amenajărilor sau a urmelor de cultură materială de la suprafața litosferei⁹. În acest sens, analiza documentelor scrise¹⁰ și a celor statistice¹¹, cartografice¹² și a celor de teren¹³, scot în evidență nu numai continuitatea de locuire în cadrul aceleiași așezări, dar și evoluția lor dinamică în cadrul mediului geografic înconjurător. Satul a fost unul din componentele foarte vechi ale mediului geografic, el fiind sediul și rezultatul ocupațiilor sedentare, indiferent dacă unele au dispărut. Deși, se diferențiază prin condiții de peisaj diferit, această regiune formează o zonă unitar sudată, prin prezența unor așezări vechi, a unor curți domnești și cetăți. Aceste serii de elemente comune ale dezvoltării istorice, uneori cu repercursiuni similare în viața economică și

8 Curtea lui Petru Vrană, Săliștea lui Zirnă, Vadul Vlădichii, Prisaca lui Veriga-Vătaman, Hotarul lui Șindrea etc. Vezi N. Grămadă, *Toponimia satelor din Bucovina* (lucrare în manuscris, *Arhivele Statului Suceava*), inv. 113-118. Em. Grigorovitz, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, Buc., 1908; Serafim Ionescu, *Dicționarul geografic al județului Suceava*, Buc., 1894; V. Nădejde, C. Tițu, *op. cit.*, Buc., 1895; N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928; D. Dan, *Din toponimia românească*, Buc., 1896.

9 Cercetările de teren din județul Botoșani au fost concretizate într-un repertoriu arheologic (Al. Păunescu, Paul Șadurschi, V. Chirica, *op. cit.*, Buc., vol. I și II, 1976). Cele din județul Suceava sînt într-un stadiu destul de avansat, cunoscîndu-se bine arheologic zona Șomuzului Mare (M. D. Matei, Emil Emandi, în *SCIIVA*, I, 1976, 27, p. 97-101), zona depresionară Rădăuți (cercetări Emil Emandi, Popovici Dragomir și Mircea Ignat), Zvoriștea (M. Ignat, Emil Emandi), Preutești, (Popovici, Dragomir, N. Ursulescu), Suceava (M. Ignat, Emil Emandi, Batariuc Paraschiva).

10 Pentru județul Suceava s-a consultat colecția de documente: *DIR*, veac XIV—XVII, A, Moldova (1384—1625); T. Balan, *Documente bucovinene*, vol. I—VI, (1507—1833), Cernăuți, 1933; M. Costăchescu, *Documente moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I—II, (1374—1456), Iași, 1931; I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I—II, 1457—1504), Buc., 1913; T. V. Ștefanelli, *Documente din vechiul ocol al Cîmpulungului Moldovenesc*, Buc., 1919; *D.R.H. A. Moldova*, vol. 1—2, București, 1975; pentru județul Botoșani datele documentare pentru așezările din perioada sec. XIV—XVIII au fost scoase din repertoriul arheologic, vol. II.

11 D. O. Olinescu, *Tabela statistică a Bucovinei din 1775*, în *B.S.R.G.*, 1895, anul XVI, trim. I și II, p. 238-254; D. Frunzescu, *Dicționarul topografic și statistic al României*, Buc., 1872; P. V. Sovietova (sub redacția sa), *Moldova în epoca feudalismului*, (vol. VII, part. 1 și 2, (Recenămîntul populației Moldovei din anii 1772—1773 și 1774), Chișinău, 1975, p. 336-356.

12 *Arhivele Statului Suceava*, colecția de hărți cadastrale de la 1885, 1886, Bucovina, în Colecția ORPOT, inv. 129; *Harta Valahiei și Moldovei și Basarabiei, de la 1788 întocmită de I. F. Schmit*, inv. 2375 (Muzeul Fălticeni); *Acad. R.S.R., Atlasul Dimănescu*, foaia 123; *Acad. R.S.R., Hărți*, 2, foaia 171; C. C. Giurescu, *Principatele române la începutul sec. XIX*, Buc., 1957; Marin Popescu-Spinei, *România în izvoarele geografice și cartografice*, Buc., 1978.

13 J. Rick, *Cercetări geografice și antropogeografice în depresiunea Jijiei*, *B.S.R.G.*, Tom L și LI, 1931, 1932; August Nibio, *Vershwundene Ortschaften in der Radautzer Ebene*, Rădăuți, 1933; Cercetări și observații geografice de teren efectuate de Emil Emandi, (carnet de teren, arhiva științifică a Muzeului de istorie Suceava); N. Apăvăloaie, D. Chiriac, N. Lupu, *Cîteva observații geografico-economice referitoare la populația și așezările rurale din județul Suceava*, în *Analele Univ. „Al. I. Cuza”, Iași*, 1970, s.n. secția II-a, Tom, XVI, b., geologie-geografie.

socială asupra așezărilor, au imprimat o notă caracteristică întregii regiuni prin rețeaua de așezări permanente („serii“ de așezări) formate pe suportul unei rețele hidrografice dense de văi și terase. Apreciind așezarea rurală ca o realitate geografică complexă¹⁴ și ca o parte componentă a spațiului rural (organizarea economică și demografică a unui anumit teritoriu) ea reprezintă în primul rînd un centru de producție, față de care gravitează un anumit teritoriu cu însușiri fizice, economice și demografice specifice. Prezența vetrei de sat este așadar direct condiționată de existența celor două elemente fundamentale ale sale : populația și locul de muncă „moșia“. Lipsa uneia din cele trei elemente fundamentale duce în mod implicit și la dispariția așezării. Astfel în cadrul raporturilor om-mediului ce se stabilesc de-a lungul timpului¹⁵, rezultă nu numai o diversitate de tipuri, de sit rural, dar și o dinamică a lor în funcție de particularitățile economice, social-politice și geografice ale zonei.

GEOGRAFIA FIZICĂ A AȘEZĂRILOR RURALE DIN ZONĂ

În cadrul zonei, în decursul timpului conținutul mediului a suferit neîncetate modificări, ducînd la o extensiune tot mai mare a spațiului teritorial amenajat și transformat prin integrarea tot mai accentuată în cadrul fizic a elementelor sociale. Deși, procesele geomorfologice au avut în trecut un caracter mai lent de evoluție, — reconstituirea cadrului natural în care au evoluat așezările acum 400—500 de ani nu rămîne decît un deziderat de viitor — în rîndurile de față nu ne vom putea raporta (prin metoda actualismului) decît la fenomene geografice petrecute acum 100—150 de ani, care au schimbat cadrul geografic al așezărilor și implicit evoluția lor. Astfel, în cuprinsul zonei de nord a Moldovei deosebim trei mari unități de relief bine individualizate : munte, podiș, cîmpie.

Relieful Podișului Sucevei înregistrează altitudini între 190 m și 692 m. Peste 54% din suprafața sa se situează la altitudini cuprinse între 300 și 500 m, concentrînd circa 35% din așezări (vezi anexa 1). Cele mai numeroase așezări cca. 65% sînt amplasate între 100—300 m altitudine (s-a luat în considerare atît relieful de podiș cît și cel de cîmpie al zonei). Media ponderată la care sînt situate așezările (cca. 65%) în cursul sec. XIV—XVI este de 150—250 m altitudine, zone mereu expuse viiturilor atît la podiș cît și la cîmpie. Prezența orizonturilor de roci dure în adîncime (la Podișul Sucevei) a determinat formarea unor văi largi și cu o energie de relief moderată¹⁶, media ponderată fiind de 154 m. Aceste

14 V. Cucu, *Geografia populației și așezările omenești*, Buc., 1974, p. 176-246 ; I. Șandru, *Geografia așezărilor omenești, Așezarea rurală*, vol. I, Iași — Debrecen, 1970.

15 Al. Roșu, Irina Ungureanu, *op. cit.*, p. 93-151 ; D. A. Sburulan, I. C. Demetrescu și A. T. Haralamb, *Pădurea și omul*, Buc., 1942 ; I. Hîrjoabă, *Cîteva probleme ale exploatării mediului geografic*, în *B.S.G.*, seria nouă, IV, București, 1976.

16 Pentru geografia zonei în studiu, vezi : V. Tufescu, *Județul Botoșani*, Buc., 1977 ; N. Popp, I. Iosep, D. Paulencu, *Județul Suceava*, Buc., 1973 ; Al. Roșu, *Geografia fizică a României*, Buc., 1973, p. 356-361.

zone au concentrat numeroase așezări (de ex. : valea Șomuzului Mare, culuarul mijlociu al Sucevei) care ulterior au fost înglobate. În cadrul zonelor depresionare din podiș (Cacica, Baia, Liteni, Rădăuți), atît pe marginea depresiunii cît și pe interfluviile care au aspect de cuestă, energia de relief este mai accentuată fiind cuprinsă între 200—300 m, ceea ce a favorizat alunecările de teren și au împiedicat fie extinderea spațială a unor așezări, fie că au dus la mutarea altora¹⁷. Structura monoclinară și prezența rocilor dure au determinat pe de o parte predominarea reliefului structural (cueste, platouri, depresiuni, suprafețe structurale), iar pe de altă parte existența văilor largi dezvoltate (ex. : Siret, Suceava, Moldova) cu o evoluție îndelungată, fapt caracterizat prin prezența teraselor în număr destul de mare. În general, Podișul Sucevei prezintă o mare varietate de relief (coeficientul varietății fiind de 38,10) și resurse ce a favorizat o densă locuire și un grad de dispariție mai mic al așezărilor în comparație cu cele din cîmpie.

Nota dominantă a reliefului *Cîmpiei Moldovei* este aceea a unor coline joase¹⁸, a căror energie de relief, are o medie ponderată de 119 m, aceasta predominînd pe o suprafață de peste 81⁰/₁₀₀, unde s-au concentrat circa 85⁰/₁₀₀ din așezări (vezi anexa 1). Permanentă transformare a peisajului din zona de cîmpie¹⁹, a făcut ca treptat văile să se lărgească, aluviunile să se acumuleze în cantități mari (de asemenea au avut loc numeroase alunecări de teren), pe măsură ce interfluviile inițiale sînt distruse, ceea ce a dus pînă la urmă la uniformizarea reliefului. Astfel că, coeficientul varietății reliefului abia ajunge la 9,40, confirmînd pe de o parte uniformitatea accentuată a morfologiei regiunii, iar pe de altă parte caracteristicile așezărilor, printr-o predominare a celor mici și a sloboziiilor, și printr-un grad de dispariție mai accentuat față de podiș²⁰. În general pentru sec. XIV—XVI așezările se feresc de relieful fragmentar și înalt, ele urmărind firul văilor de rîu (în special a celor secundare),

17 Așezări care au fost afectate de asemenea procese naturale avem : Dicăuți, Panțiri, Feredeieni, Diacului, Jolcășani, Glodeni, Mirăuți, Zamca, Căcăceni, Hrețca, Borghinești, Drujăști ; N. Popp, *Alunecările de teren de la Drăgoiești (jud. Suceava)*, Terra, anul II, nr. 5, 1970 ; Ioan I. Popescu Argeșel, *Observații geomorfologice în Bazinul Frumoasa (Podișul Sucevei)*, în *Studii și comunicări de ocrotirea naturii, Suceava, 1973*, vol. III ; idem, *Unele aspecte geomorfologice în partea centrală a Podișului Sucevei, în Comunicări și referate de geografie, Suceava, 1972* ; V. Băcăuanu, *Cîmpia Moldovei. Studiu geomorfologic*, 1968, București ; V. Tufescu, *Procese de pantă în Bazinul Sitnei, la nord de Botoșani, Probleme de geografie*, 1963, vol. IX, București.

18 V. Băcăuanu, *op. cit.*, p. 56 și urm. ; V. Tufescu, *Modelarea naturală a reliefului și eroziunea accelerată*, București, 1966.

19 V. Tufescu, *Forme de sufoziune în Moldova de nord*, în *Volumul omagial Tr. Săvulescu*, București, 1958 ; Al. Roșu, *op. cit.*, p. 361.

20 V. Mihăilescu, *Așezările omenești din Cîmpia română la mijlocul și la sfîrșitul sec. al XIX-lea*, în *Mem. Sec. Istorice*, sem. III, Tom. IV, Mem. II ; I. Riek, *op. cit.*, Tom 51, 1932, p. 130 și urm. ; Chiriac Gh. Dumitru, *Așezările rurale din Moldova* (studiu de geografie economică), Rezumatul tezei de doctorat, Iași, 1966.

apa constituind una din sursele vitale ale așezării²¹. În acest sens, *regimul hidrografic al zonei* aparține fie râului Siret, fie râului Prut și se caracterizează printr-un regim pluvio-nival strâns legat de cel climatic²², cu valori maxime primăvara și ridicate vara. O altă caracteristică a ambelor zone de relief este media ponderată a densității rețelei de văi cuprinsă între 0,52 km/km p la podiș și 0,49 km/km p la cîmpie. Această caracteristică esențială a ambelor zone de relief, s-a concretizat nu numai printr-o locuire intensă a văilor de rîu de-a lungul întregului ev mediu ci și prin existența unui număr constant²³ de așezări (cu mici fluctuații de la un secol la altul) a căror dinamică are multe trăsături comune. Pe lângă efectele pozitive ale apelor curgătoare și iezăturilor asupra activității de producții agricole și a așezărilor omenești, anumite caracteristici ale scurgerii (mai ales la cîmpie) s-au repercutat negativ, uneori foarte grav, nu numai asupra terenurilor agricole ci și asupra așezărilor din imediata apropiere a apei (aceasta a dus la dispariția unor sate)²⁴.

Pe lângă elementele fizico-geografice amintite mai sus, un rol important la conturarea acestei subdiviziuni geografice și răspîndirea așezărilor îl au elementele *pedologice și vegetale*. Indiferent însă, de gradul de dezvoltare și echipare tehnică de care dispuneau așezările din zonă, prin calitățile sale agro-productive solul a rămas o coordonată esențială a existenței și activității umane, în tot cursul evului mediu. În acest sens, de un real folos în explicarea unor fenomene economice și chiar mutări de așezări îl are evoluția și constituția solului legat direct de climă și vegetația specifică zonei²⁵. Analiza tipurilor de sol²⁶, în strînsă

21 P. P. Birnea, *op. cit.*, p. 102; DIR, A, Moldova, XIV—XV, vol. I, p. 171; *Codex Bandinus*, p. 30; A avea fîntină înseamnă a fi și stăpînul locului, acesta fiind un fenomen des ilustrat în documentele vremii, ca: fîntina lui Ilieș, a lui Ghoerman etc. ((DIR, A, Moldova, XIV—XV, vol. I, p. 79, 297.

22 M. Schran, *Lacurile din Cîmpia Moldovei*, Rezumatul tezei de doctorat, 1970, Cluj; N. Topor, *Ani ploioși și secetoși în R.P.R.*, București, 1964; Ștefan C. Hepites, *Schimbaturile climatice*, în *B.S.R.G.*, 1899-1900, Tom 20-21; Maria Pantazică, *Hidrografia Cîmpiei Moldovei*, 1974, Iași, p. 85 și urm.; Johann Rick, *Asupra variațiilor nivelului apelor Moldova și Bistrița*, în *B.S.R.G.*, 42, 1923.

23 Dacă pentru sec. al XV-lea pe valea Șomuzului Mare au fost înregistrate documentar 42 de așezări, tot pentru același secol pe valea Sitnei s-au înregistrat 39 de așezări.

24 Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și Zapise*, vol. III, part. I-a, p. 100; V. Băicani, *Iazurile din partea de vest a României oglindite în documentele istorice și cartografice din sec. XV—XIX*, în *Analele științifice ale Univ. Iași*, seria nouă, 1970, secțiunea II, Tom. XVI, Iași; A. Arghiride, *Inundațiile din regiunile Suceava și Bacău și urmările lor*, în *Revista pădurilor*, Buc., 1957; sate care au avut de suferit de pe urma inundațiilor, sînt: Macicâtești, Borhinești, Ivancicăuți, Liești, Ionășești, Lătăi, Țipălești.

25 V. Nimingean, *Cîmpia Moldovei*, Rezumatul tezei de doctorat, Iași, 1976; T. Nitu, *Solurile din regiunea Suceava*, 1966, Bacău; V. Mihăilescu, *Dealurile și cîmpurile României*, București, 1966; T. Balan, *op. cit.*, vol. I, p. 6 („Poiană lungă cu toate bordeiele ei”); idem, *op. cit.*, vol. I, p. 168 („ce-i sub pădure cu heleșteu”), idem, *op. cit.*, vol. III, p. 74; idem, *op. cit.*, vol. IV, p. 81.

26 Pentru județul Suceava, solurile reflectă condițiile climatice din zonă și sînt de obicei gleizate. În schimb mai dezvoltate sînt solurile de pădure cenușii și brun-cenușii podzolite, pe care sînt amplasate cca 89% din așezări. Pentru județul Botoșani suprafața cea mai mare a zonei este ocupată de soluri cernoziomice

legătură cu amplasarea așezării și exploatarea terenului explică uneori gruparea și comasarea lor, sau dispersia și mutarea altora. Valorificarea prin alternanță a terenului agricol²⁷, extensiunea (prin defrișare și lăzuire) și degradarea sa²⁸ au dus în mod inevitabil și la o dinamică a locuirii. Astfel, în cadrul „hotarului unor sate”²⁹ s-a constatat, pe baza cercetărilor de teren, între 6 și patru puncte de locuire, în locuri diferite, aparținând aceleiași epoci (sec. XV). Toate aceste mutări și reveniri pe aceeași suprafață de teren, pășunatul excesiv, precum și defrișarea zonelor de coastă, au dus treptat în anumite locuri la o degradare a patrimoniului funcial al zonei³⁰. Dar, trebuie de reținut și faptul că cucerirea destul de greu a terenului arabil necesar agriculturii³¹ a făcut de cele mai multe ori ca părăsirea unei așezări să fie temporară³², așezarea continuând să existe după o perioadă de timp, fie cu același nume, fie cu nume schimbat (vezi anexa 1). Așezările din sec. XIV—XVI erau amplasate în general în zonele de luncă și terasă mijlocie a căror soluri tinere (aluviale) destul de umede ușor de lucrat și fertile necesitau un drenaj extrem de slab (ex. : zona Cîmpiei Jijiei, depresiunea Liteni, Rădăuți, Baia, Botoșani-Dorohoi, valea Siretului). Mai puțin locuite și uneori cu urmări restrictive asupra evoluției așezărilor au avut-o solurile nisipoase, lăcoviștile, solonețurile, regosolurile și solurile gleizate (ex. : dealul Ibănești, dealul Prutului, cîmpia Bașeului, zona Siret și Baia) care au împiedicat nu numai desfășurarea unor activități productive dar și existența unui habit normal. Dacă topografic s-a observat că majoritatea așezărilor din sec. XIV—XVI au fost amplasate în zona solurilor tinere³³, în schimb cele din sec. XVII—XVIII urcă în altitudine și sînt amplasate pe soluri mult mai evoluate³⁴. Extinderea spațiului (în sec. XVII și XVIII) pe zonele de coastă, a așezărilor, se datorează nu nu-

levigate (pe care sînt amplasate cca 64% din așezări). O răspîndire apreciabilă o au și lăcoviștele de-a lungul luncilor joase.

27 Laurean Someșan, *Vechimea și evoluția agriculturii românești în Transilvania*, Brașov, 1941 ; P. H. Stahl, *op. cit.*, I, p. 315-316.

28 Degradări accentuate de sol s-au observat în zona Drăgoieștilor, a depresiunii Rădăuți, Baia, în Cîmpia Bașeului, Dealul Mare și Dealurile Prutului.

29 Observația este făcută numai pentru zona județului Suceava în hotarul satelor : Volovăț, Horodnic de Jos, Drăgoiești, Liteni, Zaharești, Dolheștii Mari, Satu Mare, Dornești.

30 Defrișări masive s-au făcut în următoarele zone : Dealurile Cozancea-Guranda, Șaua Bucecii, Dealul Mare, Dealul Ibănești, Cîmpia Jijiei, Depresiunea Baia, Rădăuți și Liteni. Pentru stabilirea acestor zone s-au luat în considerare o serie de toponime care reflectă o serie de acțiuni, ca : „arsură”, „curătură”, „cioate”, „ciunci”, „tochiliște” etc.

31 H. H. Stahl, *op. cit.*, I, p. 223-269 ; H. Georg Stephan, *op. cit.*, p. 102-128 ; Zofia Podwinska, *op. cit.*, p. 358-371.

32 Asemenea păreri temporare s-au putut constata numai pentru zonele din județul Suceava unde s-au făcut observații de teren : Săsciori, Căcăceni, Curtea lui Petru Vrană, Tîrnauca, Hrincești.

33 Asemenea așezări avem : Greci, Dobernăuți, Bodinți, Tatarei, Mariseuți, Costeni, Boșotenii, Satul lui Verșceac, Maldărești.

34 P. P. Birnea, *op. cit.*, p. 104-105 ; Asemenea așezări avem : Călugări, Iacaci, Slobozieni, Trestiana, Cobile, Satul lui Nan.

mai defrișărilor și sporului demografic înregistrat³⁵ ci și datorită ridicării nivelului apei freatice în zonele de luncă și terasă (acestea devenind improprii locuirii) ca urmare a anilor ploioși din sec. XIV—XVII³⁶. Pe baza informațiilor călătorilor străini³⁷, a hărților din sec. XVIII—XIX³⁸ cit și a analizelor de sol³⁹ s-a constatat că cea mai mare suprafață a teritoriului „Moldovei” era acoperită cu păduri⁴⁰. Numeroasele toponime existente în zonă⁴¹ reflectă o serie de acțiuni trecute legate de defrișarea masivă a coastelor de deal (sec. XVII—XIX), în vederea amplasării așezărilor și cuceririi solului necesar agriculturii. Ca urmare a acestui fapt — mai ales în sec. XVIII și XIX — în urma creșterii umidității și ploilor torențiale⁴² au avut loc numeroase alunecări de teren de pe versanții dreپți ai dealurilor care au afectat așezările de la poalele lor și terenurile agricole⁴³ (vezi harta nr. 1). În funcție de aceste constatări și observații climatice⁴⁴, legate direct de hidrografia, vegetația și pedo-

35 Ștefan Ștefănescu, *Demografia, dimensiune a istoriei*, Ed. Facla, 1974, p. 30-45; P. V. Sovietova (sub redacția sa), *op. cit.*, vol. I/1, p. 335 și urm.; D. Verencea, *op. cit.*, Cernăuți, 1895; Ștefan Pascu, *Izvoare și cercetări de demografie istorică în România*, în *Populație și societate*, vol. I, Cluj, 1972, p. 53 și urm.

36 Pe baza datelor culese s-a constatat că clima s-a răcit în perioada sec. XVI—XVII, înregistrându-se 37 de ierni grele, 11 ani ploioși neobișnuiți, 20 de ani de inundații, 8 ani de grindină, 28 de ani de secetă și 15 de foamete (după S. Goldenberg, *Urbanizarea și mediul înconjurător: Cazul orașelor medievale din Transilvania*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie*, Cluj-Napoca, XVIII, 1975, p. 319). Alte date ne sînt oferite de V. Cucu, în *Repere geografice*, București, 1977, p. 34; care arată că în sec. XVI o inundație se producea o singură dată la 12,5 ani, în sec. XVII, odată la șase ani, în sec. XVIII odată la 3,6 ani, iar în sec. XIX, la 3,3 ani. Interesante cercetări s-au făcut în Polonia pe baza studiului nivelului apei freatice, astfel că Zofia Podwinska, *op. cit.*, 359, arată că în sec. XVII—XVIII, nivelul apei freatice a crescut pentru zona de nord a Europei cucca. 20 cm.

37 P. P. Panaitescu, *Călători poloni în țările române*, Buc., 1930, p. 36 și urm.; I. Bogdan, *Cronicele slavo-române din sec. XV—XVI*, Buc., 1959, p. 21. (Ed. P. P. Panaitescu); *Călători străini despre țările române*, Buc., 1970, vol. II, p. 621, vol. III, p. 525-526, vol. IV, p. 250, vol. V, p. 487; *Cronici turcești privind țările române*, Buc., 1966, vol. I, 322 și urm.; D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Buc., 1973, p. 109-115.

38 Vezi nota 12.

39 Pentru județul Suceava, Stațiunea experimentală agricolă a recoltat probe de sol de la diferite adîncimi din toate comunele județului. Astfel, că la o serie de așezări ca: Liteni, Tulova, Zaharești, Horodnic, unde s-au efectuat și săpături arheologice s-a putut constata pe baza probelor de sol efectuate, că zonele de terasă superioară și platourile interfluviale erau acoperite cu păduri de foioase. Solul specific acestui tip de vegetație, depistat la adîncimea de 0,40 — 0,50 m este solul brun, brun-acid, precum și brun podzolit.

40 C. Ciurescu, *Istoria pădurii românești*, Buc., 1975, p. 39-99; P. P. Birnea, *op. cit.*, 101-105; *DIR*, A, Moldova, veac XIV—XV, vol. I, p. 10, 255; idem, vol. I, veac XVI, p. 37.

41 Vezi nota 8.

42 N. Topor, *op. cit.*, p. 52 și urm.; Ștefan C. Hepites, *op. cit.*, în *BSRG*, 1899-1900, Tom. XX—XXI, p. 18-70 (în această lucrare sînt date pe ani, începînd din 1736—1836 toate variațiunile climatice din Europa).

43 Vezi nota 17.

44 Vezi nota 42 și M. Rohrer, *Beitrag zur Meteorologie und Klimatologie Galiziens*, Wien, 1866.

logia zonei, s-ar putea stabili anumite sectoare de relief cu caracter restrictiv asupra evoluției așezărilor: văi expuse inundațiilor (Bașeu, Jijia, Siret, Șomuzul Mic, Șomuzul Mare, Sitna); văi care și-au mutat albia (Siret, Prut, Suceava); suprafețe cu exces de umiditate (zona Rădăuți, Frătăuți, Liteni, Baia, Ibănești, Copălău, Sulița); văi unde volumul debitului solid este mare și a dus la colmatarea albiei (Șomuzul Mic la vărsare, Copălău, Cozancea, parțial Miletin). Ceea ce caracterizează întreaga zonă din punct de vedere al condițiilor fizico-geografice cu implicații asupra dinamicii așezărilor în evul mediu sînt o serie de atribute comune (facilitarea practicării agriculturii pe terasa rîurilor, accesul la pînzele freatice de apă, folosirea rîurilor ca sursă de hrană și cale de comunicație), oferite de văile de rîuri. Aceasta demonstrează că, cu toate diferențierile de ecologie naturală — așezările omenești fie că s-au permanentizat sub formă de „serii“ stabile de-a lungul văilor, fie că în cadrul acestor „serii“ unele au dispărut — așezările din zonă au îmbrăcat multe forme cu aspecte identice sub raportul amenajării spațiului rural.

DINAMICA RĂSPÎNDIRII AȘEZĂRILOR DIN ZONĂ

Dinamica și răspîndirea „seriilor“ de așezări, depinde în primul rînd de geografia producției și apoi de cea a mediului. În acest sens, geografia mediului din zonă nu a determinat ci a influențat răspîndirea inegală a așezărilor și dispariția unora. O serie de atribute ale așezărilor ca: amplasarea și răspîndirea sînt strîns legate de factorii geografici specifici zonei. Astfel, amplasarea geografică (fie la gura rîului, fie pe o terasă, sau pe ambele, pe versant etc.)⁴⁵, joacă un rol important în evoluția sau involuția așezării. În funcție de anumiți factori în special economici și sociali dar și naturali, în sec. XVI—XVIII au loc cele mai numeroase mutări (amplasări noi) de așezări de pe terase și văi de rîuri la baza sau pe versanții dealurilor⁴⁶. Analiza spațială a așezărilor dispărute scoate în evidență faptul, că ele nu se grupau într-un anumit teritoriu, pe arii foarte întinse ca în apusul Europei⁴⁷, ci acest fenomen se petrece în cadrul „seriilor“ stabile și permanente de sate, sub forme diferite și cu consecințe diverse. În general însă „seriile“ de așezări au înregistrat o

45 V. Ciurea, *op. cit.*, p. 128-130; A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. III—IV, Buc., Ed. Cartea Românească, p. 153. Cele mai numeroase constatări în afară de cele documentare s-au putut face pe baza depistării fragmentelor ceramice în cercetările de suprafață efectuate în județul Suceava în cele cca. 200 de localități, unde peste 75% din așezări au fost depistate pe terasele inferioare și mijlocii ale rîurilor.

46 P. P. Birnea, *op. cit.*, p. 105; *DIR*, A. Moldova, vol. I, p. 396; T. Balan, *op. cit.*, vol. I, p. 74; *DIR*, A. Moldova, vol. I, p. 316. Cele mai numeroase și concludente constatări s-au făcut în urma cercetărilor de teren unde în general în zona de coastă și de deal s-au întîlnit fragmente ceramice aparținînd culturii feudale din sec. XVI—XVIII.

47 Pentru Apusul Europei vezi Studiile din *Villages désertés et Histoire économique (XI-e—XVII-e siècles)*, Paris, 1965; E. W. Holden, *Excavations at the deserted medieval Village of Hangleton, Sussex*, 1963.

dublă tendință, fie de coborire spre vale și înaintare spre pădure, fie de înglobare a unor sate și cătune în zonele de maximă concentrație demografică (ex. : zona Sucevei, Fălticeni, Botoșani, Hlipiceni, Răuseni, Darabani, Dorohoi). Influența unor factori restrictivi geografici (deficitul de umiditate, eroziunea solului, alunecările de teren, excesul de umiditate, viiturile) asupra răspîndirii așezărilor⁴⁸, au determinat în anumite cazuri dispersia și izolarea lor. Dar, de cele mai multe ori dispersia așezărilor se datorește alt structurii vetrelor sătești⁴⁹ cît și „roirilor“ de sate bazate fondul unei economii sătești extensive⁵⁰. Concentrările și înglobările de așezări sînt fenomene mai tîrzii (sec. XVII—XIV) și sînt legate în special de noile structuri economice, social-demografice ce s-au petrecut fie în zona orașelor, fie în zonele cu un puternic avans demografic. Răspîndirea (zonele de dispersie și concentrare) acestor așezări corespunde ariilor geografice situate între 100—500 metri altitudine (vezi harta nr. 1 și anexa nr. 1) astfel : pentru sec. XIV—XV s-au înregistrat pe unitățile de relief cuprinse între 100—200 m, șaptezeci de așezări, iar pentru sec. XIV—XVII, 87 de așezări ; în zonele cuprinse între 300—500 m, pentru sec. XIV—XV s-au înregistrat cincizeci de așezări, iar pentru sec. XVI—XVII, patruzeci de așezări. Peste 130 de așezări sînt situate între 200—300 m altitudine, adică 54⁰/₀ din totalul așezărilor. Pentru zona de podiș (300—500 m) în sec. XIV—XVIII au fost înregistrate nouăzeci și șase de așezări cu un indice mic de dispariție (cca. 10⁰/₀) și mare de înglobare. În zona de cîmpie pentru aceeași perioadă, s-au înregistrat 158 de așezări cu un indice mare de dispariție (de cca. 20⁰/₀) și mic de înglobare.

Altitudine	sec. XIV	sec. XV	sec. XVI	sec. XVII—XVIII
100 m	1	28	25	41
200 m	5	35	10	16
300 m	—	35	9	20
400—500 m	—	15	3	8

Urmărind răspîndirea lor pe secole putem afirma că ele au urmat două căi : una de la sud-est spre nord-vest și alta de la vest la est. Dacă, sec. al XV-lea se caracterizează printr-o mare explozie de așezări în

48 Asemenea cazuri de dispariție și izolare a așezărilor s-au constatat în zonele Siret, Cîmpia Bașului și Dealurile Ibănești.

49 I. Șandru, *Contribuții de geografie aplicată privind așezările rurale din R.S.R.*, în *Anuarul științific al Univ. „Al. I. Cuza”, Iași*, 1966, Tom XII, Buletin geologie-geografie ; I. Rick, *op. cit.*, Tom 51, 1932, p. 126-129 ; A. Sacerdoțeanu, *Așezările omenești în Moldova pînă în 1418*, în *Arhiva românească*, vol. IX, Buc., 1944.

50 P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, Buc., 1964, p. 103-146 ; Zofia Podwinska, *op. cit.*, p. 364 ; M. D. Matei, *Ville et campagne au moyen age en Valachie et Moldavie*, în *Actes du II Congès international des Etudes du S-E Européan*, Athènes, 1972, p. 178-185.

întreaga zonă, răspîndite de-a lungul văilor de riu, în secolele următoare dinamica și numărul mare de așezări se înregistrează în Cîmpia Moldovei. Evoluția dinamică a celor 254 de așezări înregistrate din documentele vremii (vezi anexa 1), trebuie judecată și interpretată ca o expresie directă a legăturii indisolubile dintre factorii economico-sociali și cei geografici (în explicația dispariției unor așezări trebuie luată în considerare nu numai abandonarea habitului dar și a pămîntului arabil). Firește că este dificil să ne pronunțăm asupra cauzelor particulare în timp și spațiu pentru fiecare sat în parte care a dispărut. De aceea, tratarea globală a dispariției satelor s-a putut judeca și corola cu albe evenimente menționate în documentele vremii, care amintesc despre asemenea fenomene istorice și naturale.

Astfel că, rîurile (Suceava în zona Gălănești-Milișăuți și Jijia între Ungureni și Trușești) care au cărat materiale detritice și le-au depus în zona malului drept (mărind terasa sa) sub forma conurilor de dejecție, au dus treptat la alunecarea flancului nordic și la micșorarea terasei stîngi, afectînd așezările din zonă⁵¹. De fapt și documentele vremii de la sfîrșitul sec. al XVII-lea⁵² pomenesc în această zonă a rîului Suceava existența a două văi : „cea veche care s-a rupt cu loză și finaț” și cea nouă formată. La fel este menționat în documente și satul Volcănești, că a fost „pe unde a curs din vechime apa Sucevei”⁵³. De asemenea, numeroasele așezări situate în zona de sud a Cîmpiei Jijiei pe grindurile de riu, pe lîngă numeroasele avantaje de care beneficiau, au avut de suferit de pe urma viiturilor puternice care au avut loc mai ales primăvara. Astfel, într-un document de la 1659, se arată că „heleșteul a înecat satele Țipălești, Blândești, Liești, Ionășești pe Jijia”⁵⁴. Dezastrele provocate de frecvențele viituri în perioada evului mediu⁵⁵, au fost consemnate și în cronicile vremii⁵⁶. Astfel, într-una din cronici se consemnează că în 1729 „s-au arătat a fi iarnă bună, iar pe urmă au cădzut foarte gria... Și vîrsături mari au fostu, apelor celor curătoare. Și pe lăcuiitorii cei trăitori pe lîngă apă, i-au scos apa de pen casă și au ieșit la dialuri”⁵⁷. Dacă pagubele pricinuite așezărilor puteau fi recuperate într-un timp scurt, în schimb cele provocate terenurilor agricole necesitau un timp îndelungat (milirea finețelor, a terenului agricol și spălarea solului de

51 Curtea lui Petru Vrană, Balasinăuți, Ivancicăuți.

52 T. Balan, *op. cit.*, vol. III, p. 151.

53 Idem, *op. cit.*, vol. V, p. 13.

54 Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, vol. III/1, p. 99-100.

55 Pentru zona în studiu au fost scoase din diferite publicații și documente (D. Ciurea, *op. cit.*, p. 124-154; DIR, A, Moldova, sec. XIV—XVII; Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. I—VI, Iași, 1906-1933; St. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 92-116), urmării ani ploioși : 1512, 1553, 1548, 1552, 1556, 1574-1575, 1596, 1659, 1647, 1613, 1680, 1700, 1711, 1718, 1729, 1744, 1750, 1772.

56 Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, Buc., 1967, p. 38, 140, 164, 172, 254; I. Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei precedat de O scamă de cuvinte*, Buc., 1972, p. 40, 107; Miron Costin, *Opere alese*, Buc., 1965, p. 53, 169; N. Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601 și de la 1709 la 1711*, Iași, 1976, p. 74, 242; *Cronica anonimă a Moldovei (1661-1729)*, Buc., 1975, p. 74, 91, 142; *Călători străini despre țările române*, vol. III, p. 126-296.

57 *Cronica anonimă a Moldovei (1661-1729)*, Buc., 1975, p. 141-142.

humusul fertil făceau practic imposibilă continuarea locuirii pe același loc). Aceasta impunea o mutare și amplasare a așezării fie pe locuri mai înalte, fie într-o zonă apropiată, neafectată de inundații⁵⁸.

Alte aspecte legate de geografia complexelor patogene⁵⁹ (epidemii, foamete, ciumă) care au influențat negativ sporul natural demografic al așezărilor, au fost destul de numeroase și frecvent pomenite în documentele vremii⁶⁰. Acestea fie, că au avut un efect negativ imediat asupra așezării (ducând la dispariția acesteia), fie că au afectat extinderea spațială și economică a lor, în secolele următoare⁶¹. Astfel, că, documentele de la sfârșitul sec. al XVI-lea și începutul celui următor⁶² se referă la repopularea unor sate în urma refugerii vecinilor, care trebuiau readuși „fiecare la casele lor“, datorită fie invaziilor și epidemiilor, fie foametei.

Alte aspecte legate de abandonarea așezărilor și a solului arabil ce au avut loc în perioadele de contracție demografică sau în cele de criză economică, precum și în perioadele de mari tulburări social-politice (ce s-au petrecut mai ales în sec. XVII—XVIII) nu fac obiectul studiului de față. O caracteristică însă, cu trăsături specifice o constituie evenimentele petrecute în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, când mai întâi în Bucovina a fost creată proprietatea de stat⁶³, s-au secularizat averile mănăstirești⁶⁴ și s-au produs noi restructurări economice (în urma măsurătorilor cadastrale multe sate au fost comasate)⁶⁵ care au dus la dispariția unor așezări. Acest fenomen s-a produs și în zona de cîmpie mai târziu la sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul celui următor când numeroase așezări sînt comasate⁶⁶. La toate acestea mai trebuie adăugat și cauzele de ordin social-politic care la sfârșitul sec. al XVII-lea și înce-

58 Vezi nota 36.

59 Astfel că pentru zona de nord a Moldovei au fost înregistrați din documentele vremii următorii ani când s-au produs asemenea fenomene 1512, 1552, 1548, 1510, 1522, 1553, 1574, 1603, 1651, 1653, 1658, 1681, 1742, 1729.

60 I. Nistor, *Emigrările de peste munți*, în *Anal. Acad. Rom.*, Secția a II-a, Tom XXXVII, 1914-1915, p. 825; *Cronica anonimă a Moldovei (1661-1729)*, Buc., 1975, p. 92, 136, 141; D. Ciurea, *op. cit.*, p. 142.

61 Asemenea sate afectate de epidemii a căror consecință au avut un efect negativ asupra demografiei zonei, sînt: Săsciori, Sirbi, Satul lui Jac, Ruși, Balinți, Epurenii, Bîrnova, Giulinți.

62 În special documentele de la sfârșitul sec. XVI și începutul sec. XVIII se referă la repopularea unor sate în urma refugerii vecinilor care trebuiau readuși „fiecare la casele lor“. Pentru această problemă vezi: D. Ciurea, *op. cit.*, p. 124-129, 139; I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, p. 127-128; Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, vol. IX, p. 236; Matei D. Vlad, *Colonizarea rurală în Țara Românească și Moldova (sec. XV—XVIII)*, Buc., 1973, p. 136-144; T. Balan, *op. cit.*, vol. II, p. 142; vol. IV, p. 96; vol. V, p. 114; N. Grămadă, *op. cit.*, Arhivele Statului Suceava, p. 155, 223.

63 *Arhivele Statului Suceava, Colecția de documente*, VI/43; C. C. Giurescu, *Material pentru istoria Olteniei sub austrieci*, I, 1913, p. 628.

64 I. Nistor, *Istoria fondului bisericesc din Bucovina*, Cernăuți, 1921, p. 23.

65 Aceste comasări (înglobări de sate) s-au putut constata pentru Bucovina pe baza hărților cadastrale de la 1885 din colecția O.R.P.O.T. de la Arhivele Statului Suceava, dosar 100, 131, 179; *Arhivele Statului Suceava, Fond Mitropolia Bucovinei*, Secția 9/2, ds. 2, 3, 5; *Arhivele Statului Suceava, Fond Primăria orașului Rădăuți*, ds. I/1784, fila 1 și 2.

66 Al. Păunescu, Paul Șadurschi, V. Chirica, *op. cit.*, vol. II, p. 308-375.

putul celui următor au dus la risipirea satelor⁶⁷, fie datorită măririi birului, fie deselor războaie. În concluzie, putem afirma că într-o primă etapă (sec. XIV—XVI) s-a observat că, în majoritatea cazurilor, care au dus la dispariția unui sat sînt legate de invazii, războaie și calamități naturale. În cea de a doua etapă (sec. XVII—XIX) apar cauze specifice datorită noilor restructurări economice și sociale care au avut loc⁶⁸. În acest sens, putem deosebi pentru zona în studiu, trei areale unde indicile de dispariție a cunoscut o accentuată dinamică :

— zona orașelor și satelor mari (ex. : Suceava, Fălticeni, Darabani, Dorohoi, Botoșani, Mihăileni, Bădeuți) care au comasat și înglobat așezările și cătunele din jurul lor prin extensiune demografică și economică⁶⁹ ;

— zona Cîmpiei Jijiei și a dealurilor Cozancea-Guranda în care satele fie că au fost înglobate, fie că au suferit de pe urma invaziilor și a calamităților naturale⁷⁰ ;

— culoarul Siretului, în special satele de la gura de vărsare a afluenților în Siret⁷¹.

TIPOLOGIA AȘEZĂRILOR DISPĂRUTE

Deși dispărute așezările și-au pus amprenta în cadrul mediului geografic înconjurător, fie prin modificări la nivelul litosferei⁷², fie prin păstrarea toponimului⁷³, ceea ce constituie o dovadă a stabilității lor într-o anumită perioadă de timp. Pe baza cercetărilor arheologice de teren efectuate și a observațiilor geografice făcute pe hărțile din sec. XVIII—XIX s-au putut stabili tipuri de „serii“, de așezări de-a lungul văilor de rîu. În funcție de condițiile geografice ale zonei și de modul de așezare al vetrelor de sat pe formele de relief, s-au diferențiat trei tipuri morfologice de sit în cadrul „seriilor“ de așezări.

I. *Așezările din zonele micro-depresionare*, atît de podiș cît și din cîmpie sînt cele mai răspîndite, și sînt caracteristice sec. XIV—XVI. Cauza dispariției lor constă fie în comasare, fie în inundarea celor situate pe fundul depresiunii. În cadrul acestui tip de sit putem deosebi trei subtipuri :

67 N. Grămadă, *op. cit.*, *Arhivele Statului Suceava*, vol. I, p. 108, 175, 234 ; T. Balan, *op. cit.*, vol. VI, p. 86-88, vol. III, p. 110 ; Matei D. Vlad, *op. cit.*, p. 136-144 ; E. Hurmuzachi, *Documente*, vol. I, p. 1770-1779 ; idem, *op. cit.*, vol. XV/1, p. 744-745 ; *Călători străini despre țările române*, vol. III, p. 182, 215, 368, 635, 560 ; vol. IV, p. 50, 239, 250, 251 ; *DIR, A, Moldova*, veac XVI, vol. III, p. 394, 412 ; vol. IV, p. 212, 206.

68 D. Ciurea, *op. cit.*, p. 152 ; Zofia Podwinska, *op. cit.*, p. 360-361 ; Em. Emandi, *Observații de geografie istorică privind Ocolul orașului Suceava*, în *Anuarul muzeului*, vol. IV, Suceava, 1977, p. 119-130.

69 Areni, Tătărăși, Zamca, Cut, Popăuți, Broșteni, Oprișeni, Cotești, etc.

70 Mirești, Lătăi, Tomești, Novaci, Silișcani, Căcăceni etc.

71 Sirbi, Satul lui Vereșceac, Sinești, Huețeni, Glodeni, Berindești, etc.

72 Vezi nota 13.

73 Vezi nota 8.

a) *de fund de vale* (ex. : Tulova, Borhinești, Dragomirești, Cârpeniș, Iacaci, Drăgoșani, Gura Solonețului, Corcești, Borodicieni etc.) ;

b) *de margine de depresiune* (ex. : Pirlășani, Macicătești, Stejăreni, Tîrnauca, Valea Siliștei, Horaițele lui Coșorici etc.) ;

c) *de luncă* (ex. : Greci, Mariseuți, Balinți, Nemercani, Ceaplinți, Săsciori, Siliștea, Sinești, Mitești, Boșoteni, Dumitrei etc.).

II. *Așezările din zonele de terasă* sînt cele mai răspîndite și mai numeroase fiind locuite în toate perioadele de timp ale evului mediu. Multe din ele datorită unui spor demografic ridicat au înglobat cătunele și satele din jur, s-au datorită eroziunii fluviale și viiturilor destul de frecvente (mai ales cele situate pe malul stîng) s-au mutat. În cadrul acestor situri putem distinge trei subtipuri :

a) *în zona de eroziune fluvială* (ex. : Balasinăuți, Pleșinți, Drăgănești, Virtop, Oncani, Buneana, Schitu Cozancea etc.) ;

b) *în zona complexelor geomorfologice* (ex. : lunci, terase, conuri de dejecție, văi secundare, ex. : Balinți, Negoiești, Berindești, Nelipești, Nemîndri, Lătăi, Boroseni etc.) ;

c) *în zona interfluviilor* (ex. : Crănești, Staroșilița, Filipești, Brăteni, Giumătățeni, Verpole etc.).

III. *Așezările din zonele de cuestă* au luat ființă mai tîrziu odată cu extinderea defrișării și perfecționării echipamentului tehnic agricol. Acestor situri de așezări, le aparțin terenurile amenajate de om, cultivate, cu vegetație spontană distrusă în mare parte, dar fără ca toate acestea să fi dus la ruperea echilibrului ecologic al zonei. În cadrul acestor situri deosebim două subtipuri :

a) *de lăcoviște*, zone cu nivel freatic foarte aproape de suprafață, acoperite de pășuni și fînațuri (ex. : Feredeni, Măgura, Dolniceni, Rohtinești, Ivăncăuți, Crăiniceni etc.) ;

b) *de versant* (în aceste zone predomină acțiunile de eroziune, de transport și acumulare dînd o mare mobilitate versanților)⁷⁴. O altă particularitate de ordin climatic al versanților este frecvența inversiunilor termice care determină amplasarea culturilor și așezărilor pe terasele versanților cu expoziție sudică (ex. : Oprișeni, Buciumeni, Stănigeni, Tătărăși, Mitești etc.).

Aceste atribute comune oferite de văile de rîu atît în zona de podiș cît și în cea de cîmpie, demonstrează de ce cu toate diferențierile de ecologie naturală, așezările omenești fie că s-au permanentizat în cadrul mediului geografic sub formă de „serii“ stabile, fie că în cadrul acestor „serii“ unele au dispărut.

DATE STATISTICE PRIVIND DINAMICA AȘEZĂRILOR DIN ZONĂ

Punctul de plecare în analiza statistică a așezărilor din zonă l-a constituit mențiunile documentare pe care le avem la dispoziție indiferent de natura lor și rezultatul cercetărilor arheologice de teren. Pentru a

⁷⁴ Vezi nota 17.

putea determina numărul de sate dispărute într-o perioadă în care nu avem nici recensăminte și nici anumite registre — ca cele parohiale — problemele ce se pun sînt destul de dificile. Lipsind acele date care să ne permită să urmărim în mod sigur evoluția sau involuția unor așezări, acest lucru se va putea stabili — cu aproximație, numai pe bază de calcul statistic plecîndu-se de la datele oferite de toate izvoarele existente pentru sec. XIV—XVIII. O primă constatare care se impune este aceea a creșterii densității așezărilor în zonă pe parcursul secolelor, fapt ce constituie unul din cei mai importanți indici ai dezvoltării economice și social-demografice a zonei. Astfel că, în total pentru întreaga zonă analizată în perioada sec. XIV—XVIII au fost înregistrate (numai prima mențiune documentară) 634 de așezări intrate în sfera relațiilor juridice feudale. Din acest total de așezări, 254 au suferit diferite fluctuații și modificări de la o perioadă la alta, astfel : (s-a luat în calcul prima mențiune documentară a satului)

	XIV	XV	XVI	XVII—XVIII	Total
dispărute	2	49	13	35	99
înglobate	2	25	22	36	85
cu nume schimbat	2	35	13	15	65
vatră mutată și nume schimbat	—	5	—	—	5
TOTAL :	6	114	48	86	254

Reportînd numărul total de sate menționate documentar (sec. XIV—XVIII) la cele dispărute, indicele de dispariție pentru întreaga zonă în perioada analizată este de 15,40%⁷⁵. Din totalul așezărilor dispărute (99), 38 au fost cercetate și identificate arheologic pe teren. Disparițiile propriu-zise de sate se pot repartiza numeric pe secole, astfel : (s-au luat în considerare mențiunile documentare pe secole și momentul cînd satul nu mai apare ca nume în relațiile juridice feudale) :

⁷⁵ Pentru Moldova în sec. al XV-lea din totalul de 800 de așezări, procentul de dispariție pe parcursul secolelor este de 25% ; Pentru Transilvania din totalul de 3900 de așezări, consemnate pînă la 1400, procentul de dispariție este de 40% ; pentru Țara Românească, procentul de pustiire, analizat pe zone geografice, este cuprins între 6% și 35% ; Pentru Franța în sec. XIV—XV gradul de pustiire este diferit, fiind cuprins între 5% și 25% ; pentru Anglia, procentul de dispariție este cuprins între 11% și 36% ; Pentru Germania procentul de dispariție este cuprins între 33% și 64% ; pentru Italia procentul de dispariție este cuprins între 30% și 70% ; Pentru toate aceste probleme vezi N. Constantinescu, *Coconi, Un sat din Cîmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrîn*, Buc., 1972, p. 165-192.

Sec.	Număr
XIV	2
XV	19
XVI	31
XVII—XVIII	47
TOTAL :	99

Făcînd o comparație între zona de podiș a Sucevei (actualul județ Suceava) și zona de cîmpie a Moldovei (actualul județ Botoșani) privind dinamica așezărilor, situația se prezintă astfel :

Secolul	BOTOȘANI				SUCEAVA			
	Dispă- rute	Înglo- bate	Nume schimb.	Vatră mutată	Dispă- rute	Înglo- bate	Nume schimb.	Vatră mutată
XIV	2	1	—	—	—	1	2	—
XV	24	11	11	—	25	14	24	5
XIV	10	15	9	—	3	7	4	—
XVII—XVIII	29	20	10	—	6	16	5	—
TOTAL :	65	47	30	—	34	38	35	5

În acest sens, putem aprecia că în zona de podiș din totalul mențiunilor documentare de 338, 34 de așezări dispar, procentul fiind de cca. 9,5%, un sat dispărut revenind la alte cca. 10, care își continuă existența. Pentru zona de cîmpie din totalul mențiunilor documentare de 296, 65 de așezări dispar, procentul fiind de 21,9%, un sat dispărut revenind la alte cca. 6, care își continuă existența. Mai trebuie să relevăm că nu am considerat ca sate dispărute așezările înglobate și cu nume schimbat. Astfel, în zonele de concentrație demografică o parte din așezări au fost incluse la altele și există pînă astăzi sub denumirile vechi, dar ca „mahalale“, „cătune“, „crînguri“, sau „ulițe“⁷⁶. În acest sens din totalul de 254 de așezări (vezi anexa 1), 150 au fost înglobate sau au numele schimbat, aceasta reprezentînd un procent de cca. 60% din totalul așezărilor a căror dinamică este caracteristică sec. XIV—XVIII în nordul Moldovei. De remarcat, mai este și faptul că din totalul de 634 de așezări menționate documentar (e posibil ca numărul acesta să fi fost sub cel real), un număr de 380 de așezări, adică peste 60% există și astăzi sub aceeași denumire. De altfel, procentul real de dispariție este posibil să

⁷⁶ Un asemenea caz foarte bine studiat e cel al orașului Suceava. În acest sens, vezi M. D. Matei, în *SCIVA*, nr. I, 1977, 28, p. 72-86; Em. Emandi, *op. cit.*, p. 123.

fi fost și mai mic, deoarece în identificarea așezărilor, am fost siliți să considerăm ca dispărute satele ce nu mai figurează în hărțile și statisticile vremii (sec. XVIII—XIX). De asemenea s-a constatat că satele care apar documentar în sec. XVI—XVII, pentru prima oară, au dispărut într-o proporție mai mare. Din totalul satelor dispărute, 84 apar atât înainte cât și după 1600, ceea ce înseamnă că ele au dispărut într-o perioadă mai recentă.

CONSIDERAȚII FINALE

O privire de ansamblu asupra întinderii actualei zone de nord a Moldovei (vezi harta nr. 1) relevă de la început o constatare de adâncă semnificație socială și economică; partea de sud-est a zonei a cunoscut o mai mare densitate de așezări și implicit o dinamică mai amplă. Cele câteva aspecte legate de geografia așezărilor dispărute nu constituie o regulă, din contra așezările care au luptat cu vicisitudinile vremii și au oferit în cadrul mediului geografic amenajat un spațiu de atracție și sedentarizarea a populației, constituie o trăsătură dominantă a tuturor așezărilor din nordul Moldovei. Mai trebuie de reținut și faptul că anumite cauze de ordin istoric și motivări de ordin geografic au atribuit zonei de dealuri (Podișul Sucevei) pe toată durata evului mediu un avans demografic al așezărilor pe care l-au păstrat pînă în sec. XIX. De cele mai multe ori această mobilitate a așezărilor a avut loc în cadrul hotarelor aceluiași sat, (fenomen constatat mai ales pe baza cercetărilor de teren); astfel, dacă în sec. XIV—XVI au avut loc numeroase „roiri” de așezări, în sec. XVII—XVIII se constată numeroase înglobări de sate. În acest sens, munca depusă de oameni la formarea unui nou sat, efortul îndelungat pentru refacerea unei gospodării, pentru fertilizarea solului și revenirea la o viață normală, ne demonstrează odată mai mult ce consecințe negative au avut pustiirea așezărilor, pentru economia țării. Astfel că, locuirea oricărei zone din cadrul spațiului analizat devenea un factor de coeziune și omogenitate, creîndu-se legături trainice om—loc, așezare — mod de viață, obiceiuri — valorificarea resurselor, într-un cuvînt se creaa o tradiție de secole care și-a pus amprenta asupra continuității dinamice a așezărilor din zona de nord a Moldovei.

CONSIDERATIONS GÉOGRAPHIQUES CONCERNANT LA DYNAMIQUE DES ÉTABLISSEMENTS DISPARUS DANS LA MOLDAVIE DE NORD PENDANT LE MOYEN ÂGE (XIV-E — XVIII-E SIÈCLES)

Résumé

Dans cette étude, l'auteur analyse dans le point de vue géographique la dispersion, les types et la dynamique des établissements disparus dans la zone du plateau de Suceava et la zone de la pleine de Moldavie.

Les rapports entre l'ambiance naturelle et sociale, l'humanisation graduelle du paysage géographique de la zone, les conséquences négative des limons, des

terains devenus infertiles et des autres aspects liés de géographie des complexes pathogènes (peste, famine etc.) ont eu tout le long du temps des conséquences restrictives et même négatives sur l'extension spatiale ou même de la disparition des quelques-uns établissements.

L'étude est complétée avec des nombreuses données scientifiques, des annexes et cartes, qui relient la dynamique de l'ambiance sociale et l'inscription sur le support naturel avec des conséquences plus diverses en l'action de rendre permanent et la continuité de l'habitation dans la Moldavie de Nord pendant le Moyen Âge.

ANEXA 1

Nr. crt.	Denumirea aşezării	Anul primelor documente	Aşezare geografică	Dispărut	Înglobat	Nume schimbat	Vatră mutată cu nume schimbată	Localizare incertă
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Bodinți	1398	200 m		●			
2.	Tatarei	1398	200 m			Tătăruși		
3.	Hotarul lui Sândrea	1398	200 m			Dolheștii Mari		
4.	Costeni	1399	200 m		●			
5.	Dobernăuți	1392	200 m	●				●
6.	Mariseuți	1392	200 m	●				
7.	Veriga lui Vataman	1423	300 m	●				
8.	Tulova	1429	300 m			Vornicenii Mari		●
9.	Tămîrtașeuți	1411	250 m			Șoldănești		
10.	Buciumeni	1424	300 m		●			
11.	Stănigeni	1424	350 m		●			
12.	Movila Găunoasă	1411	250 m			Spătărești		●
13.	Săsciori	1443	350 m					
14.	Neagomirești	1443	200 m	●				●
15.	Iurcești	1443	350 m					Iorcani
16.	Oprișeni	1428	300 m		●			
17.	Mitești	1434	200 m		●			
18.	Coposești	1443	200 m	●				●
19.	Ciorsăcești	1443	250 m	●				
20.	Antilești	1445	350 m		●			
21.	Judicia lui Cirstea-Danciul	1453	200 m			Probota		
22.	Berindești	1453	250 m	●				
23.	Liești	1463	250 m	●				
24.	Căcăceni	1462	300 m				●	●

0	1	2	3	4	5	6	7	8
25.	Borhinești	1456	200 m	●				
26.	Nemircani	1437	300 m		●			
27.	Tormitești	1434	300 m		●	Timpești		
28.	Bezhaci	1445	400 m	●				
29.	Flocești	1442	250 m			Leucusești		
30.	Plotunești	1411	250 m			Manolea		
31.	Băncăuți	1437	300 m			Băncești		
32.	Dragoșani	1437	300 m					
33.	Balasinăuți	1439	300 m	●				●
34.	Ivancicăuți	1453	350 m		●			
35.	Vancenești	1435	300 m	●				
36.	Drăgănești	1490	300 m	●				●
37.	Crănești	1492	300 m			Grămești		
38.	Curtea lui Petru Vrană	1474	300 m				●	●
39.	Solca de Jos	1461	300 m			Arbore		
40.	Tirnauca	1430	300 m				●	
41.	Macicătești	1490	300 m	●				
42.	Averești	1403	200 m			Verești		
43.	Hrețca	1403	300 m			Hreățca		
44.	Tisăcești	1429	300 m			Tișăuți		
45.	Rusciori	1468	200 m	●				
46.	Huețeanilor	1468	300 m	●		Ungurași		
47.	Satul lui Vereșceac	1479	200 m			Vercicani		
48.	Satul lui Nan-Ungureni	1429	200 m			Udești		
49.	Seliștea Dobrii	1428	500 m			Gura-Humorului		
50.	Seliștea lui Dieniș	1415	300 m			Pirteștii de Jos		
51.	Știlbicani	1488	700 m			Stulpicani		
52.	Glodeni	1433	200 m			Valea Glodului		
53.	Românești	1427	300 m			Dumbrăveni		
54.	Sârbi	1427	200 m	●				●
55.	Boșoteni	1428	200 m	●				●
56.	Satul lui Drăgan	1431	300 m			Siminicea		
57.	Grigorești	1431	300 m	●				●
58.	Hotarele lui Comarici	1431	300 m	●				●
59.	Sinești	1433	200 m	●				●
60.	Unde a fost Bearchiș	1433	400 m			Berchșești		
61.	Fântărealele	1466	200 m			Fintinele		
62.	Dragomirești	1446	300 m	●				

0	1	2	3	4	5	6	7	8
63.	Tâlvești	1446	300 m		●			
64.	Ilieșești	1446	300 m		●			
65.	Satul lui Jac	1448	300 m			Jacota		
66.	Stroești	1453	300 m	●				
67.	Negoești	1453	400 m		●			●
68.	Armeanesti	1456	300 m	●				●
69.	Crasna	1456	300 m			Frumoasa		
70.	Macsinești	1480	300 m	●				
71.	Drăgoșani	1480	300 m	●				●
72.	Bârgăeni	1487	300 m		●			
73.	Gura Solonețului	1490	350 m	●				
74.	Bogdănești	1444	100 m	●				
75.	Bogdănești	1479	200 m	●				
76.	Borodicieni	1431	100 m	●				●
77.	Boscoteni	1431	100 m		●			
78.	Căcițeani	1498	100 m	●				●
79.	Cârpeniș	1427	100 m	●				●
80.	Ciorba	1431	200 m	●				
81.	Cobâla	1467	300 m		●			
82.	Comănești	1412	200 m		●			
83.	Corcești	1462	100 m	●				●
84.	Crăiniceni	1436	100 m		●			
85.	Diacăuți	1431	100 m	●				●
86.	Diacului	1438	100 m	●				●
87.	Dragotești	1452	100 m	●				●
88.	Dumitrești	1439	100 m	●				
89.	Feredeieni	1480	100 m	●				●
90.	Glodeni	1428	100 m	●				●
91.	Huețeni	1433	200 m	●				●
92.	Iacaci	1430	200 m	●				●
93.	Ișnovăț	1456	100 m	●				
94.	Itovoenți	1437	100 m	●				●
95.	Giumătățeni	1430	100 m		●			
96.	Baldărești	1429	200 m		●			
97.	Miclăușeni	1430	100 m		●			
98.	Oncani	1429	100 m	●				●
99.	Roșilaci	1430	300 m	●				●
100.	Chindintii	1437	300 m			Cindești		
101.	Balinți	1435	200 m			Mindrești		
102.	Ruși	1463	200 m		●			
103.	Sărata	1432	100 m		●	Jărdeni		
104.	Selișteea lui Zirnă	1415	100 m	●				
105.	Silișteea	XV	100 m		●			

0	1	2	3	4	5	6	7	8
106.	Sinești	1433	200 m	●				●
107.	Vadu Vlădichii	XV	300 m	●				
108.	Stăvceani	1428	100 m	●				●
109.	Panțiri	1438	100 m			Stroiești		
110.	Șerbănești	1444	100 m	●				●
111.	Volodăuți	1412	300 m		●			
112.	Călugări	1428	200 m			Zahoreni		
113.	Bojii lui Petru	1432	200 m			Bozieni		
114.	Șuşman	1427	200 m			Cișmănești		
115.	Horaețile lui Coșarici	1431	100 m			Corlăteni		
116.	Leveni	1479	100 m			George Enescu		
117.	Rohtinești	1438	100 m			Oroftiana		
118.	Brăteni	1427	200 m			Pădureni		
119.	Salicee-Verghiia	1437	100 m			Recea-Verbia		
120.	Vlădești	1520	200 m		●			
121.	Conțești	1574	500 m	●				●
122.	Bahrinești	1594	300 m		●			
123.	Pleșinți	1593	300 m	●				●
124.	Movilinii	1586	700 m		●			●
125.	Berindești	1507	300 m	●				
126.	Dragomirești	1587	300 m			Mitocul Dragomirnei		
127.	Botășani	1575	350 m			Botoșana		
128.	București	1515	400 m			Capu-Codrului		
129.	Corlățeale	1577	500 m			Corlata		
130.	Greci	1520	200 m		●			
131.	Răciuleni	1583	300 m		●			
132.	Brănești	1540	100 m	●				●
133.	Buneana	1570	100 m		●			
134.	Căcăceni	1534	100 m	●				●
135.	Selișteea	XVI	200 m	●				
136.	Dolniceni	1575	100 m	●				●
137.	Epureni	1590	100 m		●			
138.	Hrițeni	1582	100 m		●			
139.	Slobozieni	1502	300 m			Iacobeni		
140.	Itești	1592	100 m	●				●
141.	Ivăncăuți	1520	200 m		●			
142.	Lingurișești	1546	100 m	●				●
143.	Mitești	1516	200 m		●			●
144.	Novaci	1590	100 m		●			●
145.	Ciuru Ostâpciani	1550	100 m		●	Ostopceni- Răzeși		
146.	Petrești	1581	100 m		●			
147.	Protopeni	1542	200 m		●			

0	1	2	3	4	5	6	7	8
148.	Schitu- Cozancea	1598	100 m		●			
149.	Siliciani	1529	100 m	●				●
150.	Staroșilța	1528	100 m		●			
151.	Stănești	1581	100 m		●			
152.	Șipoteni	1546	200 m		●			
153.	Teișoara	1584	100 m		●			
154.	Jolcășani	1534	100 m	●		Tofileni		●
155.	Tulbureni	1555	100 m		●	Huhurezi		
156.	Voicauți	1547	200 m	●				●
157.	Tirjoca	1502	100 m			Broșteni		
158.	Câbicieni	1569	300 m			Darabani		
159.	Erești	1598	100 m			Iurești		
160.	Dumușenii Manolesi	1570	100 m			Manoleasa- Prut		
161.	Valea Siliștei	XVI	100 m	●				
162.	Uriceni	1579	100 m			N. Bălcescu		
163.	Buhace	1515	100 m			Pădureni		
164.	Sărăcinouți	1516	200 m			Sarafinești		
165.	Șipoteni	1581	100 m			Vlădeni		
166.	Stejăreni	1603	300 m	●				
167.	Broșteni	1609	300 m		●			
168.	Pădureni	1663	200 m		●			
169.	Hrincești	1605	300 m	●				
170.	Ceaplinți	1625	300 m	●				●
171.	Iușeni	1603	300 m	●				●
172.	Bîrnova	1654	300 m		●			
173.	Volcânești	1627	300 m		●			
174.	Vărtop	1700	300 m		●			●
175.	Zaboloteni	1623	200 m		●			
176.	Pascari	1623	200 m		●			
177.	Corlătești	1610	300 m		●	Brăești		
178.	Bunințe	1654	300 m		●			
179.	Botășinița	1627	300 m		●	Fintina Albă		●
180.	Odaia Novacul	1627	100 m		●	Baba Novac		
181.	Vîrfu Bașeului	1610	200 m		●			
182.	Baloșani	1609	100 m	●		Bașeu		
183.	Bălușeni	1635	100 m					●
184.	Boroșeni	1632	100 m	●		Draxsini		
185.	Chilești	1634	100 m	●				●
186.	Cernohal	1609	100 m		●			
187.	Cobicenii lui Panaite...	1632	100 m		●			
188.	Costești	1615	200 m	●				●
189.	Crăciuneni	1609	100 m		●			

0	1	2	3	4	5	6	7	8
190.	Dănileniului Murguleț	1610	300 m		●			
191.	Donești	1632	100 m	●				●
192.	Drujăști	1634	100 m	●				●
193.	Giulinți	1634	100 m	●				●
194.	Măgura	1620	200 m		●			
195.	Mirești	1633	100 m	●				●
196.	Nelipești	1626	100 m	●				
197.	Nemîndri	1626	100 m	●				
198.	Păscari	1653	200 m	●				●
199.	Pituluşeni	1633	100 m	●				
200.	Popăuți	1626	100 m		●			
201.	Prelipca	1633	200 m		●			
202.	Sinăuții de Jos	1633	200 m		●			
203.	Slobozia	1610	100 m	●				●
204.	Șerbănești	1617	100 m	●				●
205.	Tamărtășani	1603	100 m			●		
206.	Talpa sec.	XVII	100 m		●			
207.	Bațura Ghicăi	XVII	100 m	●				
208.	Botoșanca	XVII	100 m	●				
209.	Tomești	1623	100 m	●				●
210.	Trestiana	1616	300 m		●			
211.	Vîlcești	1634	200 m	●				●
212.	Vlăiceani	1610	200 m	●				●
213.	Zlătărei	1617	100 m	●				●
214.	Rușii-Cotu	1626	100 m			●		
215.	Lăcina	1633	200 m			●		
216.	Tomești	1626	100 m			●		
217.	Lătii	1626	100 m			●		
218.	Cotești	1711	200 m		●			
219.	Ștelenești	1782	400 m			●		
220.	Verpole	1747	300 m		●			
221.	Sălișteana- Corcești	1781	300 m	●				●
222.	Budești	1772	100 m	●				●
223.	Coasta Cucuteni	1774	100 m		●			
224.	Cornești	1772	200 m		●			
225.	Coșoteni	1772	200 m	●				●
226.	Cucuteni- Răzeși	1772	100 m		●			
227.	Mihăilești	1716	100 m			●		
228.	Esiții	1772	100 m	●				●
229.	Golășei	1774	100 m	●				●
230.	Huzeul	1772	100 m	●				●

0	1	2	3	3	5	6	7	8
231.	Loceni	1716	100 m	●				●
232.	Hudești	1772	200 m			Miorcani		
233.	Pristești	1772	200 m		●	Pirtești		
234.	Slobozia lui Lupașcu	1772	300 m	●				●
235.	Slobozia Vlădeni	1772	200 m	●				●
236.	Stracova	1783	100 m		●			
237.	Țeioasa	1772	200 m		●	Teioșii		
238.	Uncani	1772	100 m	●				●
239.	Unsa	1772	300 m		●			
240.	Uriceni	1774	100 m		●			
241.	Bivol	1716	100 m			Viișoara		
242.	Filipești	1716	100 m			Victoria		
243.	Cut	1775	300 m		●			
244.	Făgețel	1775	300 m		●			
245.	Rudești	1772	300 m			Gropana		
246.	Lețcani	1760	300 m	●				●
247.	Prundul	1775	300 m			Marginea		
248.	Areni	1586	200 m		●			
249.	Tătărași	1507	300 m		●			
250.	Hatna	1776	300 m		●			
251.	Mateieni	1490	300 m			Todirești		
252.	Mirăuți	XV	300 m		●			
253.	Moiseni	1780	300 m		●			●
254.	Zamca	1775	200 m		●			

Numărul curent din anexă corespunde cu cel de pe hartă.

